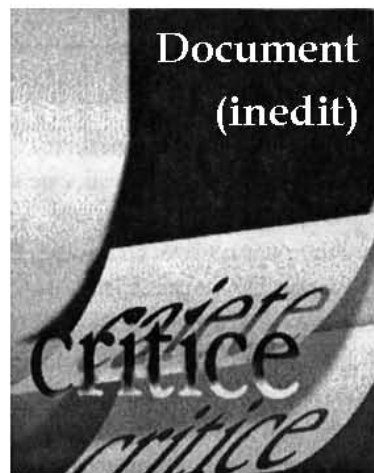

Tudor NEDELCEA

Elevul I.D. Sîrbu despre Constantin Brâncuși

Abstract

Tudor Nedelcea presents a letter, dated the 21st of August 1983, sent by I. D. Sirbu to Virgil Nemoianu (also called Pilu). The Romanian playwright remembers the period when he was apprentice at the Central Workshop of Petrosani and polished a lot of trapeziums that would become eventually parts of Constantin Brancusi's "Endless Coloumn". The writer mentions that the workers were overseen by the sculptor himself. It was a very unpleasant memory.

Keywords: I. D. Sirbu, Virgil Nemoianu, letter, Constantin Brancusi, "Endless Coloumn".

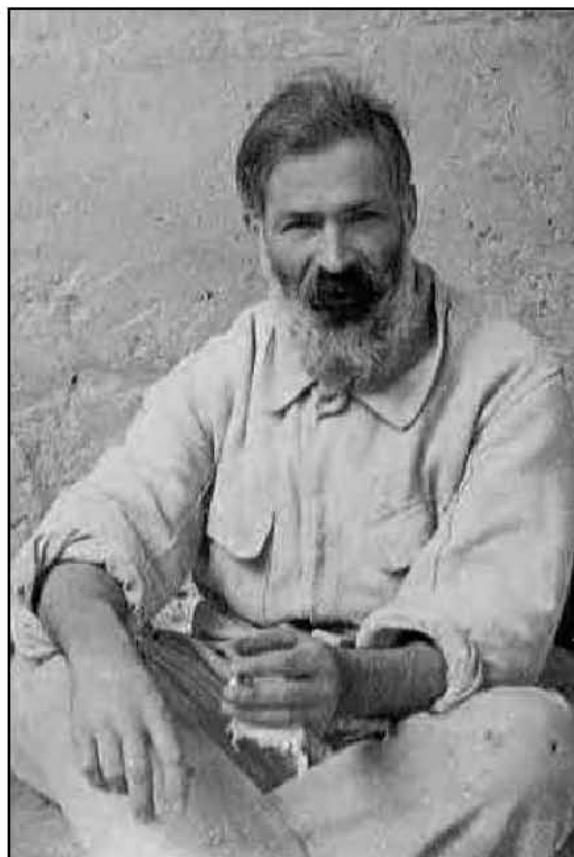
Redescoperit și considerat de Eugen Simion ca unul dintre cei mai autentici scriitori dizidenți din spațiul ex-sovietic post-decembrist, Ion Dezideriu Sîrbu continuă să ne impresioneze și să se lase revalorizat.

Născut la 28 iunie 1919, în „colonia minerească polietnică și mozaicată” Petrila, I.D. Sîrbu urmează școala primară din localitatea natală (aici, mărturisește mai târziu, „am reușit să fiu primit în Limba Română”), și liceul, cu bacalaureatul susținut la Deva, în 1939. La Facultatea de Litere și Filosofie a Universității clujene (1940-1945), beneficiază de o elită strălucită de profesori universitari (Lucian Blaga, Liviu Rusu, D.D. Roșca, Onisifor Ghibu, D. Popovici, N. Mărgineanu etc.), între aceștia, Lucian Blaga impresionându-l decisiv („Blaga reprezintă pentru mine (și pentru generația mea transilvană, din care fac parte) «meșter-grinda» conștiinței noastre cărturărești [...], este zeul protector al singurătății mele”).

După mutarea forțată a universității clujene la Sibiu, I.D. Sîrbu fondează Cercul Literar de la Sibiu, alături de Radu Stanca, I. Negoieșcu, Șt. Aug. Doinaș, Ovidiu Cotruș, E. Todoran, Cornel Regman, N. Balotă etc.). Aderând la mișcarea comunistă (era, de fapt, de stânga proletară), este trimis pe front, în 1941-1944 („eram singurul student din întreaga facultate care, ca pedeapsă

politică [...] eram mereu și mereu trimis pe front”).

După obținerea, în 1945, a diplomei de licență în filosofia culturii, estetică și psihologie cu teza „De la arhetipurile lui C.G.

Jung, la categoriile abisale ale lui Blaga” și a titlului de doctor cu teza „Funcția epistemo-logică a metaforei”, câștigă prin concurs, în 1946, postul de asistent la catedra lui Liviu Rusu, promovează rapid la titlul de conferențiar, în 1947 („am fost cel mai tânăr conferențiar din universitățile din România”), tânărului Sîrbu i se taie elanul: este îndepărtat, la 15 decembrie 1949, din învățământul universitar, împreună cu idolii săi, L. Blaga, Liviu Rusu, D.D. Roșca, își întreține existența prin rostuirea lui în diverse redacții până la ... 15 septembrie 1957, când este arestat „pentru omisiune de denunț”, cel omis fiind colegul său de redacție de la revista „Teatru”, Șt. Aug. Doinaș, care spusese bancuri politice. I.D. Sîrbu este condamnat la șapte ani de închisoare, în 1958, fiind grațiat în februarie 1963, în timp ce Doinaș este doar anchetat.

După pușcăria politică și după un stagiul de vagonetar la Mina Petrilă, este adus la Teatrul Național din Bănie, în august 1964, ca secretar literar, unde se impune profesional, dar și ca scriitor, deși mediul nu-i era prea prielnic. Moare, la Craiova, la 17 septembrie 1989, în chiar ziua premierei piesei sale, *Arca bunei speranțe*.

Prin destin și vocație – avea cultul prieteniei – I.D. Sîrbu a întreținut relații cordiale cu marii intelectuali ai vremii sale, români sau străini, fiind unul dintre ultimii mari epistolieri, corespondența sa numeroasă și obiectivă având reale calități estetice.

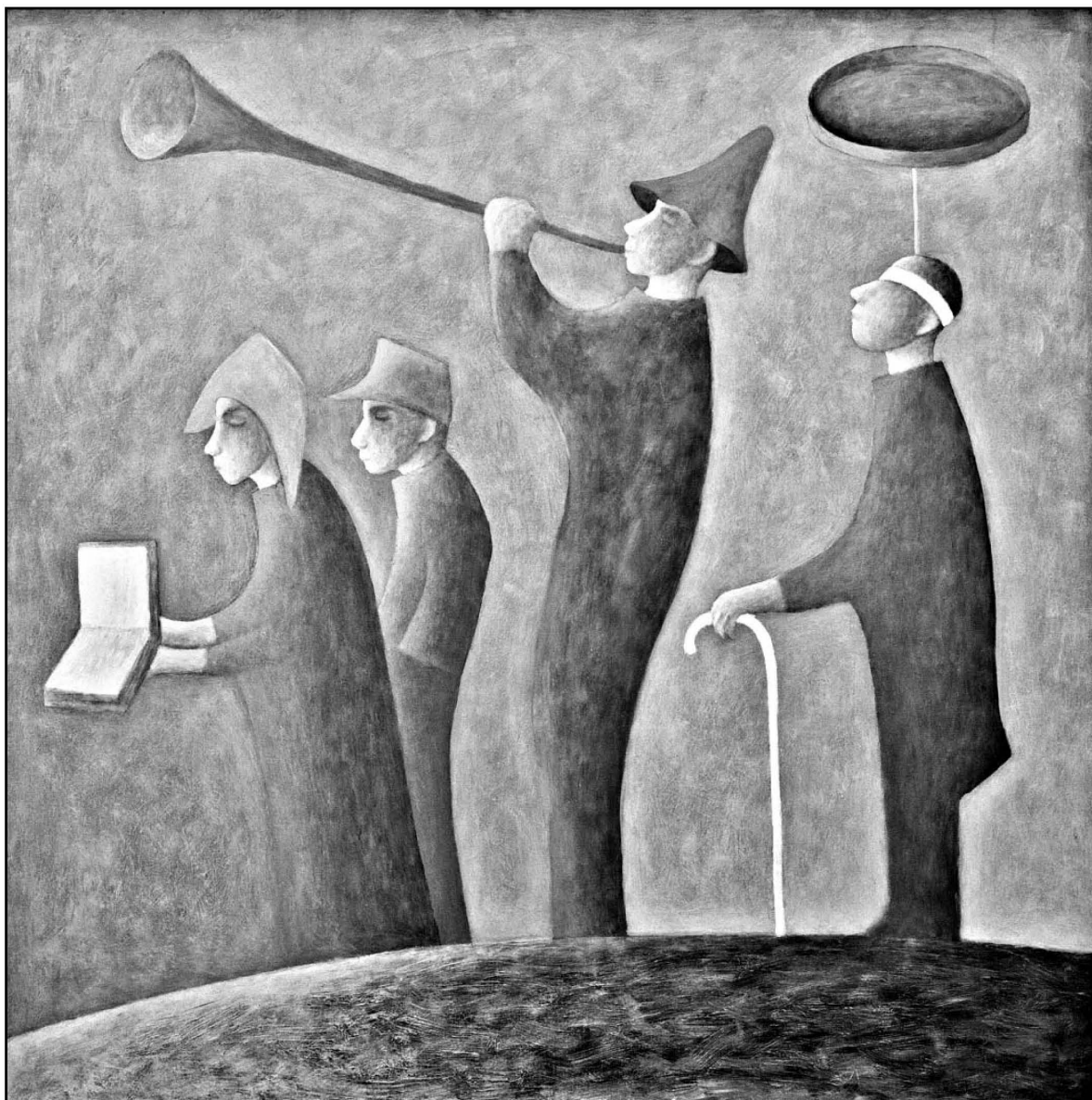
Dar I.D. Sîrbu era un fin observator al realității și al oamenilor încă din anii de școală. Începând cu anul 1943, după terminarea clasei a patra, tatăl său (pentru că avea un adevărat cult) îl transferă, din motive financiare, la Atelierele Centrale din Petroșani, pentru un an, ca „ucenic salarizat”.

Aici, la Atelierele Centrale, conduse de ing. șef, Ștefan Georgescu Gorjan, se pregătea materializarea ideii geniale brâncușiene: *Coloana Infinitului*, unde elevul Sîrbu șlefua „niște forme trapezoidale (nu se mai terminau, mereu mai mari, mai grele)”, sub privirile unui „popă mic și al dracului”. Ei bine, acel popă nu era altul

decât genialul Constantin Brâncuși.

Aceste momente cruciale la care a fost prezent I.D. Sîrbu le evocă într-o scrisoare a acestuia din 21 august 1983, către prietenul său, criticul, scriitorul și eseistul Virgil Nemoianu (născut la 12 martie 1940). Dar lăsăm să curgă fragmentul din scrisoarea lui I.D. Sîrbu referitoare la acea trudnică operă, la care „popa cel mic venea și ne înjura mărunț și într-o oltenească repezită, de neînțeles”:

„Tot la Atelierele Centrale, unde am fost ucenic, mă întorc. Terminasem clasa a IV-a de liceu, tata, proletar convins, zicea: „Ajunge, doar n-o să te fac domn!?” Și m-a băgat la aceste Ateliere să învăț o meserie (să nu ajung în mină ca el). După un an am fugit, directorul liceului, Giurchescu, și profesorii mei de română m-au înțeles (plângeam în hohote, eram gata să mă sinucid; la Ateliere eram tâmpit, nătâng, absolut toată lumea, calfe, ucenici, maiștri nu treceau pe lângă mine să nu-mi ardă un pumn sau un picior în fund: „asta ca să vezi că aici nu-i ca la liceu!”). Am fost admis în clasa a V-a, am primit și o bursă, acasă nu puteam să mă întorc. Tata mă considera un dezertor... Verile îmi câștigam pâinea preparând corigenți... Într-o vară, 1937 sau 38, nu mai țin minte, m-a chemat unul din foștii colegi de ucenicie să vin la Ateliere, se plătește bine, e o muncă specială. M-am dus, lucram ca la clasă, râdeam... Ne soseau de la turnătorie de fontă niște forme trapezoidale (nu se mai terminau, mereu mai mari, mai grele) ele trebuiau să fie curățite de praful de turnătorie ca să fie aduse la arămit. (Galvanoplastie, cred că se cheamă). Nu era voie să rămână niciun fir de praf, de nisip, altfel arama nu se lîpea. Directorul A.C.P. (Ateliere Centrale Petroșani) era inginer foarte luminat, căsătorit cu o verișoară a lui Radu Stanca; era gorjan și îl chema Georgescu Gorjan (mai târziu, a fondat o editură). Venea însoțit de un popă mic și al dracului, controlau, amenințau, ne obligau să stăm până seara târziu. Sub un șopron. Periile de sârmă se toceau repede, domnul Lampe (care semăna leit cu fostul rege Ferdinand) era o bestie, zgârcit și la perii, și la cele trei calități de șmirghel. Degetele îmi erau zdrelite, aș fi plecat, nu puteam; nu se mai terminau trapezele acelea, popa cel mic venea și ne înjura mărunț și într-o oltenească repezită, de neînțeles, eu, și noaptea

(mulți ani după aceea, mai ales când făceam febră), nu visam decât acele suprafețe aspre pe care trebuia să le curățăm, să le facem lună...

Nimeni nu știa la ce servesc, nici nu se interesa...

Prin 1966, trebuind eu să conduc un grup de tovarăși din teatrele est-germane la Târgu-Jiu, arătându-le și explicându-le (sunt un om cult, pot vorbi mai ales despre cele nevăzute) cam ce este și ce vrea să fie COLOANA INFINITĂ – deodată auzii bubuind în subconștientul meu: astea sunt trapezele mele, futule, astea mi-au mâncat tinerețea, de ce nu ne-au spus? De ce nu ne-au explicat? Și popa ăla de ne înjura gornește era Brâncuși, băga-l-aș oltenește în

infinitul muică-si...

Asta e Pilule... poate că generația noastră, fără să știe, lustruiește niște absurde forme trapezoidale, care devin tot mai mari, tot mai rele, dar... Idioată comparație. E o chestiune personală - mai nou, eu nu pot să văd nici pe marca chibriturilor noastre coloana aceea, fără să mi se urce sângele în cap..."

Iată-l, deci, pe Constantin Brâncuși, văzut de un elev, devenit și el celebru, aidoma „popii cel mic și al dracului”. Să amintim că inaugurarea ansamblului brâncușian de la Tg. Jiu s-a petrecut la 27 octombrie 1938.